

«ПИСЬМОВА ФОРМА» РОЗГЛЯДУ СПРАВ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ: ЧИ ДІЄ ПРИНЦИП ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

А. СЕЛІВАНОВ

*доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,*

*Постійний представник Верховної Ради України
у Конституційному Суді України*

Праворозуміння конституційного судочинства в контексті реалізації принципів незалежності, колегіальності, доступу до компетентного об'єктивного і неупередженого правосуддя, а також гласності, усного проведення пленарних засідань Конституційного Суду України (Суду) формується з аналізу відповідних норм Конституції, Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі — Закон) та Регламенту Конституційного Суду України. Суттєве значення має і судова практика, яка теж впливає на організацію судочинства, яке здатне забезпечити не лише розгляд спорів про конституційність актів, а й досягти мети — охорони і захисту прав і свобод людини у випадках їх порушення і оспорювання. Важливим також є забезпечення обов'язку Конституційного Суду України суворо дотримуватися правил (принципів) судочинства, в якому безпосередню участь беруть сторони та учасники конституційного провадження, закон встановлює для них гарантії у формі процедур, які у сукупності є умовами реалізації права на справедливий суд відповідно до предмета конституційного

подання або конституційного звернення. Якщо законом не встановлено право Суду самостійно змінювати, доповнювати умови відправлення конституційного судочинства, право громадянина або іншого суб'єкта в конституційному судочинстві не може вступати у протиріччя з метою досягнення результатів розгляду Судом справ за видами клопотань від суб'єктів права на конституційне подання та конституційне звернення, а отже, право вводити будь-які обмеження, форми розгляду Судом справ, віднесених до компетенції єдиного органу конституційної юрисдикції належить виключно законодавцю — Верховній Раді України.

За самою природою, змістовною характеристикою і результатами діяльності Конституційний Суд України є вагомим органом судової влади і в той же час, за визначенням відомого російського вченого-конституціоналіста М. Бондаря, він виступає як інститут — «більший ніж суд» [1, 14]. Це є яскравим підтвердженням того, що Конституція відображається у підсумково-правових рішеннях Суду, які наближаються до нормативно-вста-

© А. Селіванов, 2014

новленої юридичної практики, а конституційно-судове нормозастосування відображають правові позиції судового контролю та офіційного тлумачення Конституції і законів України. Це неодмінно приводить нас до думки, що реалізації права на справедливий, об'єктивний суд обов'язково має кореспондувати формат належного судочинства, коли вони встановлюються виключно Законом. З цього випливає і формується довіра у громадян до Суду, суспільне визнання авторитету його рішень, виконання яких залежить від держави, громадян і суспільства. Таким чином, практика конституційного судочинства, яку не можна розглядати поза дотримання Судом головного принципу для суб'єктів конституційного судочинства — створення умов реалізації права доступу до Суду, виходячи з формально-юридичної природи справедливого, компетентного й об'єктивного правосуддя.

Але слід зважати на те, що не всі принципи підлягають запровадженню, якщо вони не включені у законодавче регулювання форм здійснення правосуддя або мають значення для ведення самого судочинства заради досягнення вказаної вище мети. Верховенство права досягається у правосудді змістом правовідносин конституційного рівня, якщо йдеться про конституційний контроль, при цьому принцип змагальності у провадженні юридично не зафіксований, але він не може проявити свою силу доказів і аргументів, якщо Суд проводить письмове провадження і не запрошує до участі суб'єктів (ініціаторів справи, учасників по Закону і сторін за судовим регламентом).

Вказана форма «слухання» справи не забезпечує необхідних передумов для формування незалежного і вільного висловлення в Суді обґрунтованої позиції, насамперед органом, акти

якого оспорується в Суді (ст. 72 Закону); можливості для «конфронтації» різних позицій та поглядів на норми конституційного права; обміну думками і аргументами, які залучаються сторонами (учасниками) з різних джерел вітчизняної і міжнародної теорії і практики, при тому, що вибір науково-доказового напрямку при наявності обсягу інформації, якою користуються сторони в судовому доказуванні, належить тільки суддям Конституційного Суду України. Звідси, коли «письмовий розгляд справи» стає домінуючим у Суді, відповідна об'єктивність, достатність дослідження матеріалів справи, всебічність підходів у праворозумінні суддями конституційного права звужується, а в силу самої процедури (обмеженості користуватися першоджерелом — поясненнями, полемікою між сторонами провадження у справі) опиняються залежними від ступеня засвоєння суддями письмового носія інформації щодо аналізу його змісту. Ситуація, коли вид і форма дослідження матеріалів справи, включаючи різні наукові позиції обраних суддями-доповідачами експертів (колективних чи індивідуальних), де-факто на сумлінні кожного судді, його професійної здатності методологічно мислити і доктринально підходити до кожного виду правовідносин, про що не можна дізнатися тільки на підставі паперових носіїв інформації (локального характеру).

Характерним є те, що теорія конституційного права, не кажучи про законодавство, відстає від осмислення цієї тенденції. Проблема письмової процедури в конституційному судочинстві поки що не знаходить належного відображення у теоретичних працях українських і зарубіжних вчених [2, 143–144; 3, 57–64]. Практика, як свідчить досвід конституційного судочинства в Україні, останні п'ять років

все більше схилялася до введення і легалізації письмової форми провадження. Чим це було виправдано? Зрозуміло, зручністю, а саме: дуже сильним тиском чиновників, які відповідали за цей вид розгляду судових справ в Адміністрації Президента України, що давало їм змогу навіть готувати проекти рішень Конституційного Суду.

З цього приводу дуже цікавими є міркування повноважного представника Президента РФ у Конституційному Суді РФ М. Митюкова, який на час виконання своїх повноважень висловлював таку аргументацію: «При всьому тому, найважливішою працею, яка присвячена письмовому розгляду в конституційному правосудді, є стаття в енциклопедичному словнику “Процесуальне право” [4, 399–341]. У цій статті провадження кваліфікується як виняток, який не передбачає гласності та усного дослідження, а також публічного проголошення судових рішень, при тому, що вони приймаються на основі письмових матеріалів і у письмовій формі повідомляються зацікавленим особам. Достатньо обґрунтовано також стверджується, що письмова процедура як особлива форма визначається особливостями конституційного судочинства, яке побудовано майже виключно на аналізі нормативного матеріалу і письмових документів, як правило, котрі не вимагають у безпосередньому дослідженні даних» [5, 5]. Оцінюючи таке наукове трактування процедури письмового провадження, М. Митюков негативно ставиться до позиції енциклопедичного праворозуміння і його слід визнати некомпетентною думкою словника. Суддя Конституційного Суду РФ Т. Морщакова дотримується думки, що в порядку письмового провадження вирішуються всі ухвали про відмову у прийнятті звернень до розгляду, а

не тільки ті, які підлягають вирішенню відповідно до правової позицією Суду, що було сформульовано Судом раніше при визнанні приписів в іншому процесі і до нього вже слід звертатися як до аналогічного з того ж самого предмета розгляду [6, 70–71]. Отже, ідея розширення підстав проводити письмове провадження панує зараз і в Конституційному Суді України, але, на нашу думку, слід враховувати головний критерій його застосування: ніколи не можна звужувати права суб'єктів конституційного провадження щодо доступу до правосуддя. Йдеться про те, що удосконалення (раціоналізація) процесуальних форм діяльності Конституційного Суду України, коли допускається система письмових проваджень, перетворює правосуддя у звичайну технологію відписок на звернення та конституційні подання. Нам можуть заперечити проти критичної оцінки такого конституційного судочинства, посилаючись на практику зарубіжних конституційних судів у вирішенні типових і менш суттєвих справ. Проте ми спостерігаємо, що процесуальна економія створює суттєву загрозу авторитету єдиного органу конституційної юрисдикції. За останні роки Конституційний Суд України приймає переважно справи, які стосуються конституційних звернень громадян, державних органів і юридичних осіб, у «письмовому провадженні», так звані ухвали про відмову, застосовуючи спрощену мотивацію необґрунтованості, недотримання суб'єктом подання процесуальних вимог Закону, відсутність доказів щодо практичної необхідності у розгляді Судом конкретних справ тощо. Але при цьому стає очевидним створення такої практики процесуального обмеження доступу до правосуддя, коли втрачається сам зв'язок між Конституційним Судом України і суб'єктами,

які за законом мають права на справедливий і компетентний розгляд щодо вирішення справи по суті, віднесеної Конституцією і законом до сфери конституційної судової юрисдикції. Такий стан формально-юридичної діяльності Конституційного Суду України був би неможливим, якщо б закон не дав Суду владу над учасниками процесу, коли вони позбавляються права саме в судових провадженнях реалізовувати матеріальні права, які їм належать в силу Конституції і закону. Важливо зауважити, що владні повноваження Суду встановлені саме для здійснення процесуальних дій за участю суб'єктів права на внесення до нього звернень і подань, і таким чином повинна відбуватися діяльність органу конституційної юрисдикції. Однак, на нашу думку, за останній час сформувалася певна невизначеність у розумінні сутності і принципу права всіх суб'єктів, які направляють свої клопотання на доступ до правосуддя. Конституційний Суд України не може бути винятком, створюючи свій порядок усного (публічного) розгляду справ і так званого «письмового» слухання без будь-якої форми участі зацікавлених учасників конституційного провадження. Слід зазначити, що Закон у ст. 46 встановлює єдине правило, коли справа, за якою відкрито конституційне провадження, розглядається Судом на пленарному засіданні у порядку та в строк, що встановлені цим Законом. На засіданні Суду (мається на увазі за змістом ч. 2 ст. 50 Закону без виклику та участі визначених учасників провадження) у разі прийняття процесуальної ухвали про відкриття провадження ця справа вноситься Головою Суду на розгляд пленарного засідання Конституційного Суду України. Ось тут чітко проглядається раціональний підхід Конституційного Суду України до організації своєї діяльності. Для нас

зрозуміло, що Регламент Конституційного Суду України повинен обов'язково відповідати нормам Закону. Проте у § 30 цього Регламенту сформульований інший порядок, ніж процесуально визначені поняття Закону: засідання Суду і пленарні засідання у розгляді справ. Конституційний Суд України за неіснуючим правом визначати форми розгляду справ закріпив на свій розсуд, що розгляд справ на пленарному засіданні Суду може проводитися у формі письмового слухання, тобто шляхом застосування та аналізу зібраної на попередніх стадіях провадження інформації (матеріалів) із залученням додатково під час пленарного засідання матеріалів, документів, необхідних для забезпечення об'єктивного і повного розгляду справи. При вирішенні форми слухання процесуальною ухвалою Конституційного Суду України вирішуються й інші питання щодо організаційного забезпечення пленарного засідання Суду. Однак у § 30 Регламенту Конституційного Суду України вказується, що усні слухання є обов'язковими у випадках, коли необхідно заслухати учасників конституційного провадження, або суб'єкти права на конституційні подання чи звернення, а також органи, посадові особи, конституційність правових актів яких оспорується або потребує офіційного тлумачення, звертаються з клопотанням до Конституційного Суду України. Але самі судді, приймаючи цю норму Регламенту, який не відноситься до законодавства України, а лише регулює внутрішньо-організаційні відносини в Конституційному Суді України, мабуть, не звернули увагу, а можливо і проігнорували імперативний припис ст. 72 Закону, який зобов'язує Суд на кожному пленарному засіданні дотримуватися правила: «Конституційний Суд України обов'язково залучає до

участі в провадженні у справі представників органів влади, акти яких оспорується за конституційним поданням щодо їх конституційності».

Співставляючи правові норми (ст. 72 Закону та § 30 Регламенту Конституційного Суду України), які мають первинний і вторинний правовий зміст, слід визнати, що у такий спосіб Конституційний Суд України вийшов за межі Закону, коли форма слухання справ не може визначатися (письмова у разі визнання її Судом, тобто, як правило, а усна форма — у випадках, коли Суд вважає за необхідне залучити до слухання справи учасників провадження). Таке розуміння Судом встановлення § 30 Регламенту форми слухання явно суперечить ст. 72 Закону, оскільки в цій нормі вказується на обов'язковість залучення до участі представників органів влади, тобто імперативність вимоги цієї норми закону нівелюється самим Судом. Очевидним стає той факт, що виконання Конституційним Судом України припису ст. 72 Закону було визнано необов'язковим з метою вве-

дення спрощеної процедури слухання справи за принципом — запрошення учасників провадження (суб'єкти права на конституційне подання та звернення завжди виступають стороною, як ініціатори розгляду справи Конституційним Судом України) Суд визнав у § 30 Регламенту необов'язковим. Якщо конституційний закон у цьому випадку ігнорується, то ми визнаємо, що практика в цьому питанні виступає критерієм істини і підтверджує проведений нами порівняльний аналіз регулювання письмової форми судового слухання справ у Суді, яке порушує пряму вказівку закону — доступ до правосуддя є обов'язковим, коли йдеться про наявність спору у сфері конституційних правовідносин.

Для ілюстрації практики конституційного контролю слід навести розгляд питань за підсумковими рішеннями Конституційного Суду України протягом 2006–2013 рр., коли була застосована у більшості розглянутих справ письмова форма слухання без участі учасників провадження.

**Рішення Конституційного Суду України
за наслідками розгляду питань про відповідність Конституції України
(конституційність) 2006–2013 рр.¹**

	Неконституційними визнані	Конституційними визнані
Закони України в цілому	7	—
Окремі положення (норми) законів України	100	137
Постанови Верховної Ради України в цілому	7	—
Окремі положення постанов Верховної Ради України	1	—
Укази Президента України в цілому	—	5
Постанови Кабінету Міністрів України в цілому	2	—
Окремі положення постанов Кабінету Міністрів України	25	3
Окремі положення розпорядження Кабінету Міністрів України	1	—

¹ Див.: [7, 33].

Зокрема, слід зазначити, що у наведених відомостях щодо рішень Конституційного Суду України всі акти правосуддя з питань законодавчої процедури та внутрішньої організації діяльності парламенту приймалися в порядку «письмового» розгляду справ. Зосереджуючи увагу на вказаній проблемі, ми усвідомлюємо, що Конституційний Суд України у такому разі поводить себе не тільки як орган судової влади, який наділений зобов'язуючими повноваженнями, оскільки здійснення правосуддя у письмовій формі знижує легітимність його рішень, які, як відомо, не підлягають оскарженню і мають юридичну силу безпосереднього впливу на конституційно-правові відносини в державі. Як приклад слід навести позицію Конституційного Суду України щодо регулювання внутрішньої організації роботи парламенту, оскільки це питання міститься поза межами законодавчо визначеної компетенції органу конституційної юрисдикції (Ухвала від 21 березня 2002 р. № 9-у/2002; Ухвала від 27 липня 2000 р. № 2-уп/2000 тощо). У своїх рішеннях Суд виходив з того, що він «не має права втручатися у політичні і внутрішньоорганізаційні питання діяльності Верховної Ради України, вдосконалювати чинні нормативні акти, заповнювати наявні в них прогалини» (абзац 3 п. 7 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 27 червня 2000 р. № 2-уп/2000). Однак розглядаючи справу на той час про обрання Голови Верховної Ради України, що є, безумовно, питанням внутрішньої діяльності парламенту, Суд не провів усного слухання справи, не забезпечив участі Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України та інших учасників провадження, що вплинуло на прийняття кінцевого рішення без вра-

хування об'єктивних обставин, які мали бути висловлені і доведені ними до Суду.

Таким чином, «письмова» форма слухання справ у Конституційному Суді України виникла із необхідності «прискореного» судочинства, яке впливає із так званих прецедентних рішень, у яких повторюються по суті або збігаються правові позиції, які раніше були висловлені Конституційним Судом України. Філософія суддівського мислення у такому разі зрозуміла — немає сенсу витратити час на ще одну справу, відкриваючи провадження з усним (публічним) порядком проведення пленарного засідання. Але при таких міркуваннях втрачається гласність, всебічність дослідження, безпосереднє доведення учасниками провадження додаткових доказів і матеріалів, які не увійшли до тексту конституційних подань і звернень (повнота розгляду справ), проте вони мають суттєве значення і залишаються при «письмовій» формі слухання недоведеними навіть до судді-доповідача.

Ми поділяємо думку, що відмова від процедури публічних слухань у справах, за якими приймаються «відмовні» ухвали, продиктовані тільки загальноправовими принципами, які не можуть поглинати найважливішу умову справедливого правосуддя — реалізацію права доступу до судочинства як неоспорюваний принцип і мета об'єктивного розгляду кожної справи, особливо при існуванні конституційного спору.

При наявності іншої науково-практичної точки зору на існуючу проблему не слід забувати, що головна умова авторитету і безумовного виконання рішень Конституційного Суду України — це суспільна довіра до них, коли саме цей Суд громадяни називають «Судом над владою, а не над людьми». Адже правильне розуміння форми

слухання справ має принципове значення для конституційної судової юрисдикції — охороняти і відновлювати конституційні права і свободи людини, захищати конституційний лад, територіальну цілісність і непорушність державного устрою в Україні.

Підсумовуючи розгляд зазначеної теми, варто наголосити, що викладені позиції автора носять дискусійний характер і повинні сприйматися як авторські міркування, пов'язані з покращенням конституційного судочинства в інтересах як держави, так і всіх суб'єктів, які виступають учасниками конституційного провадження. У 2004 р. Венеціанська Комісія розглядала в порядку наукової експертизи зміни до Закону про Конституційний Суд РФ і висловила аргументи на користь вимоги усного слухання справ органом конституційної юрисдикції [8]. Критерії, які були застосовані, слід назвати у довільній класифікації:

- усне провадження дає можливість безпосередньої участі учасників, допускаючи їх до безпосереднього контакту з суддями, і це дозволяє прискорити процес розгляду справ;
- усне провадження допомагає поліпшити якість винесення судових рішень, оскільки судді отримують більш широке уявлення про докази (аргументи), пропозиції учасників слухання справи, їх позиції, які не збігаються;
- усне провадження дає можливість досягти транспарентності, яка є однією з вагомих демократичних цінностей;
- усне провадження відповідає формі демократичного контролю за суддями в порядку суспільного нагляду і цим зміцнює довіру громадян до того, що правосуддя здійснюється незалежно і безсторонне;
- усне провадження спростовує і виключає досвід минулого (тоталітар-

них режимів, узурпованої влади), коли судові рішення були результатом таємних контактів або навіть вказівок вищих посадових осіб держави. Рух за встановлення «усної форми судочинства» в європейських країнах переслідував мету (на початку ХХ ст.) зробити процедуру спору спрощеною, необтяженою високою платою і швидкою, і це давало змогу безпосередніх контактів під час процесу спілкування суддів з учасниками, свідками та експертами;

- письмове провадження не може забезпечити змагальність між учасниками (сторонами), що заважає обміну протилежними позиціями;
- при усному провадженні конституційні суди повинні зберігати можливість виносити рішення у розумний строк, що є важливою умовою для суду вирішувати спори при забезпеченні доступу до правосуддя.

Визначаючи присутність цієї важливої проблеми, слід навести законодавче визначення усних проваджень у справах Конституційного Суду ФРН, коли п. 1 ст. 25 Закону «Про Федеральний Конституційний Суд» встановлює усне провадження в усіх випадках, за винятком тих, коли всі сторони в судочинстві відмовляються від цього права. Але натомість Суду не можна вимагати усного провадження у тому разі, коли розглядаються справи про індивідуальні скарги. За такими справами розгляд проводиться у письмовій формі.

Отже, у цій статті автор пропонує замислитися над ефективністю конституційного правосуддя, коли потрібно реалізувати матеріальний підхід до захисту Конституції, і у цьому разі варто дотримуватися принципу, коли публічний характер (усне слухання) дає можливість доступу до правосуддя. На нинішньому етапі розвитку конституційного судового процесу

важливо закликати суб'єктів законодавчої ініціативи і вчених-конституціоналістів розпочати розробку Кодексу конституційного судочинства України, який би дав змогу детально врегулювати всі питання публічного, авторитетного для суспільства конституційного правосуддя.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Бондарь Н. С. Буква и дух российской Конституции: 20-летний опыт гармонизации в свете конституционного правосудия // Журнал российского права. — 2013. — № 11.
2. Арутюнян Г. Г. Конституционный контроль в системе государственной власти (сравнительный анализ). — Ереван, 1999.
3. Сафронов В. Е. Институт конституционного судебного контроля в зарубежных странах. — М., 2002.
4. Энциклопедический словарь. — М., 2003.
5. Митюков М. А., Станских С. Н. Письменное разбирательство в конституционном судопроизводстве: Россия и опыт зарубежных стран // Государство и право. — 2005. — № 10.
6. Морщакова Т. Г. Российское правосудие в контексте судебной реформы. — М., 2004.
7. Реалізація Конституційним Судом України юрисдикційних повноважень. — К., 2013.
8. CDL-AD(2004)035-e Opinion on the Draft Federal Constitutional Law «on modifications and amendments to the Federal Constitutional Law on the Constitutional Court of the Russian Federation» adopted by the Venice Commission at its 60th Plenary Session (Venice, 8–9 October 2004) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2004\)035-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2004)035-e).

REFERENCES

1. Bondar N. S. Bukva i dukh rossiyskoy Konstitutsii: 20-letniy opyt garmonizatsii v svete konstitutsionnogo pravosudiya [The Letter and Spirit of the Russian Constitution: 20 Years of Experience in Harmonization in the Light of a Constitutional Justice], *Zhurnal rossiyskogo prava*, 2013, no. 11.
2. Arutyunyan G. G. Konstitutsionny kontrol v sisteme gosudarstvennoy vlasti (sravnitelnyy analiz) [Constitutional Control in the System of a State Power (Comparative Analysis)], Erevan, 1999.
3. Safronov V. E. Institut konstitutsionnogo sudebnogo kontrolya v zarubezhnykh stranakh [The Institute of Constitutional Judicial Control in Foreign Countries], Moscow, 2002.
4. Entsiklopedicheskiy slovar [Encyclopedic Dictionary], Moscow, 2003.
5. Mityukov M. A., Stanskikh S. N. Pismennoe razbiratelstvo v konstitutsionnom sudoproizvodstve: Rossiya i opyt zarubezhnykh stran [The Written Investigation in the Constitutional Proceedings: Russia and Foreign Experience], *Gosudarstvo i pravo*, 2005, no. 10.
6. Morshchakova T. G. Rossiyskoe pravosudie v kontekste sudebnoy reform [Russian Justice in the Context of Judicial Reform], Moscow, 2004.
7. Realizatsiia Konstytutsiinym Sudom Ukrainy yurysdyktsiinykh povnovazhen [Implementation of Jurisdictional Powers by the Constitutional Court of Ukraine], Kyiv, 2013.
8. Opinion on the Draft Federal Constitutional Law «on modifications and amendments to the Federal Constitutional Law on the Constitutional Court of the Russian Federation» adopted by the Venice Commission at its 60th Plenary Session (Venice, 8–9 October 2004), CDL-AD(2004)035-e. Available at: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2004\)035-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2004)035-e).

Селіванов А. О. «Письмова форма» розгляду справ конституційної юрисдикції: чи діє принцип доступу до правосуддя

Анотація. У статті розглядаються особливості конституційних проваджень у формі письмового вивчення і прийняття Конституційним Судом України підсумкових рішень та процесуальних ухвал без участі авторів конституційних звернень.

Ключові слова: Конституційний Суд України, конституційний судовий процес, конституційні подання і звернення, письмова форма розгляду справ, доступ до правосуддя.

Селиванов А. А. «Письменная форма» рассмотрения дел конституционной юрисдикции: действует ли принцип доступа к правосудию

Аннотация. В статье рассматриваются особенности конституционных производств в форме письменного изучения и принятия Конституционным Судом Украины итоговых решений и процессуальных определений без участия авторов конституционных обращений.

Ключевые слова: Конституционный Суд Украины, конституционный судебный процесс, конституционные представления и обращения, письменная форма рассмотрения дел, доступ к правосудию.

Selivanov A. The «Written Form» of a Legal Investigation in the Constitutional Jurisdiction: Does the Access to Justice Principle Work

Annotation. The article considers the peculiarities of constitutional proceedings taken in the form of a written examination and adoption of final decisions and procedural decisions without participation of the authors of the constitutional appeals by the Constitutional Court of Ukraine.

Key words: Constitutional Court of Ukraine, constitutional litigation, constitutional appeals and submissions, written form of a legal investigation, access to justice.